ČESKÉ PRÁVO

ČASOPIS SPOLKU NOTÁŘŮ ČESKOMORAVSKÝCH

ŘÍDÍ REDAKČNÍ RADA.

VYCHÁZÍ KAŽDÝ MĚSÍC MIMO ČERVENEC A SRPEN. — REDAKCE A ADMINISTRACE V PRAZE II., ŽITNÁ UL. Č. 4b. — PŘEDPLATNÉ 40 K I S POŠTOVNÍ ZÁSILKOU. — JEDNOTLIVÉ ČÍSLO 4 K.

ROČNÍK XXII. V PRAZE, DNE 25. KVĚTNA 1940. ČÍSLO 5.

JUDr. JOSEF BRODICKÝ, adv. konc. (Prostějov, Morava):

Svatební smlouvy.

V prosincovém čísle „Českého Práva“ uveřejnil p. notář F. Kovář článek „Rozpor u sepisování a zpoplatnění smluv svatebních“, ve kterém zastává názor, že jde o svatební smlouvu, ke které je třeba notářského aktu, koupil-li jeden snoubenec od prodavatele nemovitost smlouvou trhovou, ve které se zaváže uzavříti pravoplatný sňatek s dcerou prodavatelovou a že toto manželství nesmí býti se žádné strany rozvedeno a rozloučeno.

Tento názor není správný a odporuje jasnému ustanovení zákona, právní teorii i konstantní praxi, zejména rozhodnutím Nejvyššího civilního soudu, jak již dovodil ve svém článku v minulém čísle „Českého Práva“ pan notář Dr. Alois Žofka. Proto Nejvyšší správní soud ve svém nálezu ze dne 19. září 1939 čís. 4153/38 nikterak nepochybil rozhodnuv, že v daném případě nebylo třeba pro vyměření poplatků sepsání smlouvy ve formě notářské.

Dodatek v kupní smlouvě o závazku kupitele, že uzavře sňatek s dcerou prodavatelovou a závazek obou snoubenců, že se nedají rozvésti a rozloučiti, nemohly dáti smlouvě ráz smlouvy svatební. Jde předně o závazek neplatný, nicotný, contra bonos mores v intencích § 879 obč. z., ze kterého snoubenci-kupiteli nemohla vzniknouti žádná povinnost, stejně jako žádné právo, nemohla z něho dedukovati prospěch pro sebe ani dcera prodavatelova, ani oba nebyli zavázáni závazkem o nerozlučitelnosti manželství.

Je nutno si uvědomiti, že manželství jest institucí čistě mravní, na které mají zájem nejen smluvní strany, nýbrž i veřejnost sama. Že společnost lidská byla si vždy vědoma významu manželství, jest evidentní z toho, že kanonické právo manželství prohlásilo za svátost a tuto právní oblast vyhradilo si pro sebe. Počátkem 18. stol. absolutní stát z týchž důvodů rozhodl se regulovati manželství civilním právem a v občanském zákoníku prohlásil je za smlouvu. Autonomii smluvní stranám nechal pouze při uzavření smlouvy, pokud se týče formy uzavření manželství a obsahu manželské smlouvy a zrušení manželství autonomii smluvní jednak omezil, jednak úplně vyloučil zákonnými předpisy. Vyhradil si pro sebe v právním řádě i jakousi kontrolu při zrušení manželství a nepřipouští, aby strany měly úplně smluvní volnost a rozloučily se jak chtěly a kdy chtěly, třeba bezdůvodně. Proto také řízení rozlukové je ovládáno zásadou vyšetřovací. To znamená, že soud z úřední moci zkoumá, provádí důkazy o tom, zda na té či oné straně je skutečně rozlukový důvod a je-li zde vůbec příčina, aby manželství bylo zrušeno. Manželé nemohou manželský svazek zrušiti pouhou dohodou, jak tomu bylo podle římského práva a jak hlásali protestantští zastánci přirozeného práva.

Manželská smlouva není záležitostí majetko-právního obchodu a všechny úmysly zištné musí při ní zůstati stranou, zisk nemá býti pohnutkou k uskutečnění sňatku a majetek nemá býti také pojítkem manželů. Právě proto § 879 obč. zák. stanovil, že nicotná je i ta smlouva, kterou si někdo dá slíbiti úplatu za vyjednávání manželské smlouvy. Nemá-li tedy ze zištného úmyslu sňatek býti zprostředkován, tím méně nesmí býti ze zištných důvodů uzavírán. Podle § 55 obč. zák. manželství má býti uzavíráno úplně svobodně a občanský zákoník vylučuje jakýkoliv nátlak, ať přímý nebo nepřímý na snoubence, ať pochází od kohokoliv. Proto v kupní smlouvě závazek o uzavření sňatku je nicotný a již jako takový nemůže dáti kupní smlouvě ráz smlouvy svatební.

V intencích § 1217 obč. zák. mají býti upraveny svatebními smlouvami majetkové důsledky životního společenství manželů. Musí se týkati určitého manželství dvou určitých osob. Svatební smlouvy mohou se uzavírati také s třetími osobami tak, že smlouvu uzavřou buď oba manželé s třetími osobami, anebo jeden manžel s touto osobou. Účelem smluv je opatření prostředků hmotných, aby manželství bylo zabezpečeno, po případě zabezpečení majetkových nároků po zrušení manželství smrtí jednoho manžela. Není však svatební smlouvou taková smlouva, ke které sňatek zavdal jen příčinu, ale která neupravuje majetkových důsledků životního společenství manželství. To je případ naší smlouvy, ve které se přece nejedná o úpravu majetku během manželství, není v ní vůbec řeči, jak má býti majetkové společenství upraveno nebo aspoň po smrti jednoho z manželů. Nedá se to z ničeho dedukovati, zejména ne z dodatku, který jest contra leges a tedy nezávazný. Manželství bylo pouze podnětem k uzavření trhové

smlouvy, která však sama úpravy majetkových poměrů se nedotýká.

Přihlédneme-li k judikatuře Nejvyš. soudu, nemůžeme o tom vůbec pochybovati, neboť podle jeho názoru není dokonce svatební smlouvou ani ta smlouva, podle které rodiče se snoubencem druhým uzavrou postupní smlouvu pod podmínkou, že sňatek bude uzavřen. Dále nejde o svatební smlouvu, byly-li nemovitosti převedeny bezvýhradně a navždy třebas pod podmínkou, že ke sňatku dojde. Není svatební smlouvou, postoupí-li rodiče své dceři a jejímu ženichu úplatně nemovitost.

Jak jsem již shora podotkl a vysvětlil, manželství je institucí mravní, nikoli majetko-právní obchod. Proto by byl také nemravný závazek pojatý do smlouvy, že snoubenci nebo manželé nesmějí se nikdy rozvésti, ani rozloučiti. Rozlukový zákon nebyl vydán proto, aby manželství lehkomyslně a svévolně se rozvazovala, jak se domnívá ve svém článku p. F. Kovář. Naopak byl vydán za účelem ochrany nevinného manžela, aby nemusel žíti a sdíleti společnou domácnost s druhým manželem, který nezachovává nejnižší míru lidské morálky, stanovené v zákonech, nedodržuje slibů, často před Bohem učiněných, ukládá o život, zdraví druhého manžela, nakládá s ním zle, ubližuje jemu na cti, trpí nevyléčitelnou duševní chorobou, opustí svého manžela zlomyslně atd. Rozlukový zákon byl vydán ve veřejno-právním zájmu zabránit nešvarům v soukromém životě, zabránit preventivně většímu zlu. Nemůže přece zkvésti dobro ze společenství dvou lidí denně se stýkajících, z nichž jeden ke druhému je hrubý, podvrací spolužití, nezachovává manželskou věrnost atd. Nemohou tedy manželé předem se vzdáti nároků na rozluku a rozvod, nejde o jejich soukromoprávní zájem, ale o zájem veřejný, jehož účelem jest, aby zde byla zdravá, spořádaná rodina, která je základem společnosti, státu a nikoliv kořenem zla. Závazek podobného druhu jest kontra bonos mores, nesrovnává se s úmyslem rozlukového a rozvodového zákona a s obecnými názory o slušnosti a jest proto podle § 879 obč. zák. nicotný, stejně jako závazek zcizení a zavázání nemovitostí bez souhlasu obou manželů, jehož účelem bylo zabrániti a tímto způsobem obejíti nařízení o rozvodu a rozluce, kteréžto instituce byly vydány k ochraně manželského spolužití a proto nemohou býti libovůlí stran takto mařeny. Nelze připustiti, aby se souhlas druhého manžela k rozluce nebo k rozvodu stal tímto způsobem předmětem obchodování, poněvadž by tím bylo umožněno obcházení zákona a nekalé využitkování snahy manželského soudruha o rozvázání svazku manželského.

Dr. JAN SEMERÁD:

Průkaz pozůstalostních dluhů při vyměření dědických dávek.

Daň dědická vyměřuje se z čisté hodnoty pozůstalostního jmění a nutno proto od hrubé hodnoty, stanovené zpravidla dohodou, odečísti dluhy a břemena, zatěžující pozůstalost ke dni vzniku daňové povinnosti, t. j. zpravidla ke dni úmrtí zůstavitele. O tom, zda nějaké jmění patří či nepatří do pozůstalosti, rozhodují pro obor poplatkového práva jedině a výhradně finanční úřady. Důkazy o takovýchto okolnostech musí proto býti nabízeny a prováděny v řízení poplatkovém, nikoli v soudním řízení pozůstalostním. Nezařazení pozůstalostních pasiv do inventáře a do pozůstalostního výkazu nebrání proto ještě, aby jejich existence nemohla býti prokazována v poplatkovém administrativním řízení. V tomto řízení lze však srážky uplatňovati a prokazovati nejdéle v rekursní lhůtě, t. j. do 30 dnů po doručení platebního rozkazu.

K pozůstalostním dluhům lze počítati pouze takové dluhy, které zůstavitel podle stavu v den svého úmrtí byl povinen hraditi třetím osobám[1]), tedy taková plnění, na která měly třetí osoby proti zůstaviteli v den jeho úmrtí právní nárok, t. j. pouze závazky existentní.[2])

Jest věcí dědiců, aby prokázali dluhy, jejichž odečtení od pozůstalostního jmění se domáhají. Finanční úřad není povinen upozorniti je na způsob, jakým tak mají učiniti. Na druhé straně musí však úřad přesně udati, a to i v platebním rozkaze na dědické dávky, z jakých důvodů neuznal uplatňované srážky, resp. z jakých důvodů předložené výkazy a doklady nepokládá za způsobilé, aby tvořily hodnověrné důkazy. Nepostačí pouhý všeobecný odkaz na příslušná zákonná ustanovení.

O průkazu pozůstalostních dluhů má podrobná ustanovení nařízení č. 397/1915 ř. z., v §§ 20—25, vydaných k provedení § 22 nařízení č. 278/1915 ř. z.

Nařízení č. 397/1915 rozeznává jednak pohledávky, pro jejichž průkaz nepředpisuje přísné formální podmínky (§§ 22—24), jednak dluhy a břemena, které lze prokázati pouze formálními prostředky, v cit. nařízení taxativně vyjmenovanými (§ 21).

I. Ulehčený průkaz.

T. zv. ulehčenými průkazními prostředky mohou býti prokazovány jako pozůstalostní srážky tyto pohledávky:

1. Pohledávky obchodníků a živnostníků z jejich obchodů a živností.

Nepřevyšují-li pohledávky téhož věřitele částku K 3000.—, lze je uznati tehdy, jsou-li doloženy alespoň neověřenými výpisy z obchodních a živnostenských knih nebo účty. Z průkazu musí býti zřejmo,

[1]) Podle § 548 o. z. o. rozumí se dluhy zůstavitele závazky, které by měl zůstavitel plniti ze svého jmění. Patří sem tudíž i dluhy, jejichž obligační důvod vznikl za života zůstavitele, třebas závazek nebyl ještě zcela účinný, na př. zůstavitel poškodil věc, avšak výsledek poškození nastal až po jeho smrti (Rouček: Komentář k obec. zák. obč.)

[2]) Nelze proto uznati za pozůstalostní dluh úhradový kapitál pro pensijní nároky aktivních zaměstnanců, neboť tito neměli v době úmrtí zůstavitele proti němu nárok na placení pensijních požitků (nález n. s. s. z 31. V. 1938, č. 3885/4/35), nebo nárok manželky na slušné výživné podle § 796 o. z. o., poněvadž nárok ten jest v podstatě užíváním povinného dílu z pozůstalosti a vzniká teprve úmrtím zůstavitele (nález n. s. s. z 25. února 1929, č. 16.045/27).

[3]) Dosavadní hranice K 500.— byla zvýšena na částku K 3000.— výnosem min. fin. ze dne 6. dubna 1927, č. 13.399/27-V/16.